

And.
And. And.
Hälsningar
1929

Oggs Bengt Söderberg 1.

2659

Br. Blanda församling
f. 1845 i Västmanland

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Väckers.

Väckers.

I Grytejön vid
Långviken såg de Väckers.
Det var en liten gubbe
i krage och rosett, som
satt och spelade raggel
ute på en sten. Han var
så alldeles fin. Det var
i vår have vid Långvi-
ken.

Maxiste handling:

Att ta pauset ifrån andra.

Ta pauset
ifrån andra.

En häring (en karnad) stod på
den där stenen i leryt-
sjön, där tre län och tre
härader och tre socknar
gick ihop, för att hon
skulle få mycket med
smör. Och på läste hon
måga också, men vad det
var. Kommer jag inte ihåg.
Det var första vejan om

uorronen sädäna dāc kã-
riugac vas ute used sitta
kolleri.

3 3

2659

LUND UNIVERSITY
TOLE KANFARKIN

2659

LUND. UNIVERSITETIS
FOLKLIVSARKIV

4.4

Talesätt.

Talesätt.

"Var sme' brukar sin se."

55

2659

44-38861-1000
POLARIS 50 4700

Barndop.

Barndop.

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

6. 6

Barndop.

Barndop.

Somliga barn döptes hemma, andra i prästgården och andra åter i kyrkan. Det brukade vara tre eller fyra faddrar av vardera slaget och så gu'far och gu'mor.

Förr i tiden hade de stora silkeschalar om barnet, men nu bruka de ju ha klänningar. På den tiden var barnet vanligt svept och så schalen över.

När gu'modern skulle ta barnet,

skulle hon läsa Fader Vår och ett par passande psalmverser. Så snart barnet var kristnat, läste hon ett par psalmverser över det igen och lämnade det till fadern, äss det var någon, och denne lämnade så över det till modern. Gu'far och gu'mor brukade för det mesta vara släktingar till barnet, om det hade några, annars kunde det vara någon god vän till föräldrarna. De borde vara litet till åren.

Gu'mor och de andra hade förning med sig. Den bestod av risgrynsgröt på stora tennfat. Ovanpå den skulle ligga ett tjog ägg. Åtminstone gu'mor skulle ha ägg med sig. De andra kunde ju ha något annat i stället för ägg.

På den tiden stannade släktingarna vanligtvis över natten. De andra gick hem och kom igen dagen därpå. Det var ungefär som ett vanligt kallas. De skulle ha bakförning med sig hem. De fick då en bit pannkaka och några kakor tillbaka.

8.8

2059 LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Kyrktagningen.

Kyrktagningen.

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

9.9

Kyrktagningen.

Kyrktagningen.

Före kyrktagningen fick inte barnsängskvinnan gärna gå ut, för de var ju rädda för att de skulle råka ut för något lett. De hade ju så många historier om troll och sådant. Det hade ju hänt en förskräcklig historia uppe i Rökla. De brukade sätta stål över dörren till skydd mot onda makter.

Förr fick inte kyrkegångskvinnan gå in i kyrkan, utan då hade de pallen ute i förstugan, så prästen läste över henne därute.

2659

10.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

De, som fick oäkta barn, skulle skriftas inne i sakristian, där prästen talte vid dem och förmanade dem, men något straff fick de inte.

Kyrkegångsgille hade de i kyrkstallen. De hade mat och brännvin med sig dit. De bjödo då vilka de ville, när de kommo ut från kyrkan.

Avvänjning.

Somliga mödrar vande av sina barn, när de voro årsgamla, somliga när de voro två år och andra åter inte förrän de voro tre år. Men många gånger bli de ju med barn innan, så då måste de ju vänja av dem förr..

Avvänjning.

2659

Tandfällning.

Tandfällning.

Då de tappade en tand, kastade de
den i kakelugnen, men att de sa' något, har jag aldrig
hört.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2659

13.
13

Bröllop.

Bröllop.

När jag gifte mig, var vi två
systrar som gifte oss. Det var två präster, som vig-
de oss, för det skulle inte vara bra, att samma präst
vigde oss.

Lysningen skulle uttagas i ny

Lysning.

1414

2659

och inte i nedan. Det var ingen, som tordes låta
lysa för sig i nedan, för då skulle äktenskapet
bli olyckligt.

På mitt bröllop var det över
hundra personer, och det varade i 2-3 dagar.

På bröllopsdagen skänkte gäster-
ne skänker till brudparet. Det var mest pengar, som-
liga mer och somliga mindre.

De, som skulle sitta främst, vil-
le inte gärna fram, utan man fick be och nödga dem
mycket, och det kan nog vara så än idag, tänker jag.

Maten. Ja, den var som nu. Kokt
sul med sås till, russinvälling och kräm och mjölk
efter. Men tårtor hade de inte på den tiden, utan det
var sockerkakor och spettkakor. Gröt brukade de inte
ha vid bröllop. Den som var traktör och gick och spen-
derade på vårt bröllop, var organist och klockare här.

Maten.

Efter maten drack karlarna toddy

och fruntimmerna kaffe med kakor. Om det fanns kaffe på den tiden? - Jovisst fanns det kaffe, när jag vigdes. Det fanns redan när jag växte upp, och jag gifte mig vid nitton år. Fast i vardagslag fick vi inget kaffe, utan det var mer smörgås och mjölka-
dopp.

Efter middagen började dansen, och sen höll de på med det hela natten. Vem, som skulle dansa första dansen med bruden, kommer jag inte ihåg. Mest valsade de. Bruden skulle dansa först med prästen, sen fick hon dansa med vem hon ville, men hon behövde inte dansa med alla. Det kom aldrig några och skulle se på bruden. De, som voro bjudna voro där, men inga andra. Det kunde ju dock hända någon gång att det kom någon, men det var sällan.

Åtta dar före bröllopet voro vi inne i Växiö och köpte gåvor. Vi körde med tre skjutsar. Far och mor voro också med och så vi två.

*Lärunda, 1929. Från Upph. Benet Lärunda
Herr. Lärunda Lärunda*

2659

146

Då köpte vi silke till förkläden och silkescha-
lar, handskar, silverdosor och gula band, som vi
hade om livet och knöt i ett par lyckor på ryggen.
Klänningen var av svart, fint kläde. Min silkes-
schal var så grymmandes stor, så jag har inte kun-
nat ha den sen. Vi fick likadana, min syster och jag,
och de hade kostat femton kronor styck. Vi köpte
inget åt våra föräldrar, utan de köpte själva, vad
de ville ha.

Förning hade de med sig, när
de kom till bröllopet. Den utgjordes av ostkakor,
spettekakor och bakelser.

Förning.

Vem skulle klä bruden? - Det
var ett fruntimmer, som var knepigast och kvickast.
Bruden skulle klädas förrän prästen och folket kom.
Hon hade en svart klädesdräkt på sig med gula band,
silkesband, om livet, som knöts på ryggen i ett par
lyckor. Under vigseln var hon barhuvad, men sönda-

Brudens klädsel

2659

12
17

gen därpå skulle de till kyrkan, och då skulle hon ha silkeschalen på huvudet. För övrigt var hon klädd som under vigseln. Efter gudstjänsten foro de tillbaka igen till hemmet och fortsatte gillet en dag till.

Brudgummen hade svarta, fina kläder, vita handskar och hög hatt.

Brudgummens klädsel.

När vi var i Wäxiö, köpte vi en silverdosa till att ha kryddor i och så en silverkedja. Den var så lång, så den räckte två slag om halsen och långt ner på bröstet. Ringar köpte vi också.

Då vigseln var över, höll trak- tören tal till brudparet.

Det var inte ofta de hade sådana bröllop, som voro så festliga, för folket var fattigt och hade inte råd att ställa till så dyrbara bröllop, så ett sådant bröllop som vårt, har

ÅLUND UNIVERSITETETS
FOLKMINNESARKIV

sällan förekommit i socken *från*.

2659

LÄNS-ÖVERBESÖK
EDS-ÖVERBESÖK

2659

Dödsfall och begravning.

Dödsfall och be-
gravning.

2659

Dödsfall och begravning.

Dödsfall och
begravning.

När ugglan skrek mycket, trodde
de, att det bådade dödsfall.

Det När den sjuke ville byta plats,
var ett säkert tecken på att det led mot slutet.

Förr fanns det präster, som voro
så lärda, så de kunde säga, om den döde kom till him-
melen eller helvetet, men det var för mycket länge se-
dan, långt innan min tid.

Så fort ett dödsfall hade inträff-

Likklädsel.

2659 220

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

fat, hängde de för fönstren i det rum, där den döde låg, så det blev alldeles skunt. Sedan tvätades liket och kläddes. Karlarna kläddes i en skjorta, men somliga togo även hosor och underbyxor på. Så lades ett lakan under och ett över den döde och en långnäsduk över ansiktet.

Kvinnorna skulle ha underkjol, särk och hosor på sig och en vit nattröja. Somliga hade vita schalar om huvudet och vita vantar på, men detta förekom bara ibland. Ett lakan lades under och ett över den döde och så fick hon en vit puta under huvudet och en duk över ansiktet.

Det var ganska vanligt, att de hade sin likklädsel färdig, innan de dog.

Om en kvinna, som var med barn, dog, lade de in lasar till barnet också i kistan.

Till begravningen brukade de sätta upp träd vid gården och även en liten bit utefter

Begravning.

vägen. Ibland krusade de vitt papper och hängde på buskarna. Granris hackades och ströddes på vägen. Lika-så strödde de gårdar, som likföljet skulle passera på väg till kyrkan, ut hackat granris. Ofta lades riset i form av ett kors.

På den tiden körde de inte kistan till kyrkogården, utan fyra karlar buro den på en bår, som bars på axlarna. Det var ett par lag bärare som skiftades om att bära. Det dröjde ju dock inte länge, förrän de började köra kistan till kyrkogården.

Då prästen hade jordfäst den döde, hjälptes alla karlarna åt att hölja jord på kistan.

På den tiden hade de inte så många blommor på begravningar som nu, men någon krans fanns ju alltid på kistan.

På begravningsmiddagen var det inte några särskilda rätter, som bjöds, utan det var mat som på ett vanligt kalas. Gästerna hade förning med sig,

Begravningsmid-
dagen.

2659 222

och den bestod av pannkakor, sötostar och spettkakor. Sötostarna hade de på stora tennfat.

Först de kom, fick de kaffe och kakor. Sen var det smörgåsbord. Efter detta var det ett litet uppehåll, och därefter kom middagen. Den bestod av kokt sul med sås men inte potatis till utan bruna bönor eller makaroner, blötfisk med sås samt russinvälling, sötostar och pannkakor. Till sist bjöds på kräm och mjölk med bakelser, sockerkaka eller spettkaka till.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

233

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hören.

Hören.

Smaland
Allbo län
Karlshamn

Myr. Bengt Johansson
Ber. Blenda Johansson
född 1845

2659

24²⁴

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Hören.

Hören.

Hören såddes på höredagarna,
Karolina och Sofia, och det fanns t.o.m. sådana, som
sådde så långt fram som på Blendadagen.

När hören hade kommit upp, så
den var ungefär så lång som en finger, skulle den
lukas.

Då den stått så länge, att den
blommat över togs den upp och bands ihop till kärvar,
och sen de hade torkat, repades det i repor. Detta

2659 20²⁵

LUND UNIVERSITY
FOLKLÖSNESARKIV

arbete utfördes antingen av karlar eller också av fruntimmer. Det berodde på, vem som hade bäst tid, men mestadels var det karlar, som skötte om det. Då detta var gjort breddes det ut på jorden, och där fick det ligga, tills det blev "rött". Det tog ungefär åtta dagar. Därefter tog man in det i bastun och "torrade" det. Mest varje gård hade en bastu. Här på denna gården hade de, först när jag kom hit, tre stycken, men de revos ju ner sedan. Var det någon gård, som inte hade bastu, togo de hören till en annan, som hade, och "torrade" den där. Det var oftast en karl, som skötte detta arbete, men det kunde också vara något gammalt kvinnfolk, som var van vid sådant, som gjorde det.

Sen ställde de till med bryte-
gille. Då ordnades de par om par, en karl och ett fruntimmer. Karlen skulle "krossa" hören, för då fordrades styrka. Det var nämligen styvt som en käpp. Sen

2659

206

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

var det kvinnfolkens tur att göra det väl efteråt. Till brytegillet skulle det bakas lite kringlor och "sävät" bröd och så pannkakor. Då gjorde de i ordning matar med en fjärding bröd och lika stort stycke pannkaka på det och så en kringla. Dessa sattes sedan i ett såll eller något dylikt och så bars det ner till dem, som bröt. Det fick de som mellanmål. Jag kan inte minnas, att de dansade på kvällen efteråt. Jag tänker, att de voro rätt trötta, efter att ha stått en hel dag i dammet, så de orkade nog knappast dansa.

Dagen efter brytningen skåkades hören. Det var kvinnfolk, som stod för detta arbete. När det var skäktat i skäktestolarna bands det ihop till lockar.

Efter skäktningen kom häcklingen, så de skilde mellan "taner" och "blaar". Då hören var häcklad, skulle prästen och klocka-

ren ha vardera ett par vred, och den, som var knekt för gården, skulle också ha. Det, som skulle ges bort, häcklades inte så noga, för de tyckte, att det var gott nog att ge bort ändå. Denna sed att giva bort visst av hören borttogs sedan. Den varade endast de första åren jag var med och gjorde vid hören.

Nu var det färdigt att spinnas.

Härvid spunnos taner för sig och blaar för sig. De, som ville kunde ta vara på skattefallet och spinna det grannaste av det också. Då det var spunnet kom turen till vävningen men dessförinnan måste det dock bykas flera dagar innan det kunde vävas.

Det var mycket besvär med hören.

Skulle det ha varit lika mycket med all annan säd, hade det inte varit gott.

2659

28

28

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Julafton.

Julafton.

På julafton skulle knekten komma
och ha julasjöjn. Då fick han ett par brödkakor och ett
stycke sul och ett julaljus. Sedan han blivit bjuden
på lite mat och kaffe, gick han ju igen.

29.29

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2659

Julen.

Julen.

3030

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2659

Julen.Julen.

Till julen sattes upp dukar i taket med äpplen i hörnen och mitt på. De kallades himlingar. I den gamla byggningen därhemma, satte vi upp bonätter till jul. Det var långa ungefär en halv meter breda bonader av väv med utsydda gubbar på. Dessa voro sydda med rött garn. Då jag var en 5-6 år, flyttade vi från den gamla byggningen ner i den nya, och då var där tapeter liksom här, så då satte vi inte upp bonätterna mer men himlingarna satte vi upp.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2659

3 / 31

Det har vi gjort även många år sedan jag blivit gift och flyttat till Långhult. Vi hade ett par stycken sådana, men så gick det omkring några judar i byn, som ville köpa dem till vad pris som helst, och så sålde vi dem.

Julgran hade vi inte på den tiden, men julhögar med små kakor i och levar och en kringla och ett äpple överst hade vi. De voro bara för barnens räkning.

Till jul skulle det bryggas mer än vanligt och bakas med för den delen.

Under julnatten skulle det brinna ljus från det är skumt till det blir dager. Om man inte gjorde det, så tyckte folk på det. Det var till åminnelse av Frälsaren, som ju föddes den natten.

Julklappar hade de inte på den tiden, och på julafton hade de inte något skojeri för sig, utan allt var tyst och stilla och var och en var

Julafton.

*Tom.
N:o 25
Härstunda 1929.
Tillf. kringt Låda
hög.
N:o. Hilda Johnson
J. 1845.*

Amal Ollbo 45
Härlunda Sn 1929

Upprättad av
Bertha Johansson 2659 3232

hemma hos sig. På kvällen då de hade läst och sjungit lite, åto de kvällsvard. Den bestod av kokt sul och sylta samt gröt. Då de hade läst en stund efter det, att de hade ätit, gingo de och lade sig.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

Annandag jul skulle de upp i otan och måka i ladugårdarna. Ibland var det de, som gingo i andras ladugårdar och måkade och slängde skiten i karen och t.o.m. släppte ut kreaturen bara på spektakel. Men det var bara ohelligt folk som gjorde så.

Annandag jul.

På juldagen var det för det mesta stilla, men på annandagen skulle de ut och åka skridsko. Det var bara för att roa sig.

När trettondedagen var gången, började de arbeta igen, men kalasen höllo på en tid framåt.

Dukarna kunde sitta uppe till många månader efter jul, men så blevo de ju dammiga, så de måste ta ner dem.

Julgillena.

Julgillena.

Julgillena började först efter
nyårstiden. De voro som vanliga kalas och det var bara
till att äta och dricka. Ungdomen var aldrig med på
dessa kalas, utan det var bara de gifta.

Men sen kunde det ju hända, att
de hade ungdomskalas, fast de förekommo rätt sällan.
På dessa kalas spelades och dansades mest. Den vanli-
gaste dansen var vals, men även polskor och kadrilj
förekommo. Ibland men inte ofta lektes lekar, men jag
kan inte komma ihåg vad det var för några.

Emil
Aller
Karlunda
1829

Bengt Stenberg
LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
Mar. 2. Blomdahl
Född 1845
i Vasshult 2659

334

Staffansske'e.

Staffansske'e.

Annandag juls morgon foro de
Staffansske'e. Då red de långa vägar på hästarna, som
de tidigt på morgonen varit och tagit i andras stall.
Somliga släppte hästarna men andra kom ju tillbaka med
dem, men ett fasligt väsen och bråk blev det ju.

2659

Nyårsdagen.

Nyårsdagen.

På något ställe hände det ju att
de sköt på nyårsafton, men det var inte vanligt. Här
på gården gjorde de det aldrig.

36 36

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Festeldar.

Festeldar.

Några festeldar ha aldrig före-
kommit här i trakten.

Smiland
H. M. 27
Karlundson.

3237

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV
2659

Valborgsmässoafton.

Valborgsmässo-
afton.

Långt tillbaka i tiden brukade
de skjuta den dagen, men det har aldrig förekommit
under min tid.

Småland
Hälsingland
S. R. R. R.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2659

38³⁸

Mr. Th. Th. Th.
Född 1845

Dagarna i påskveckan.

Dagarna i påsk
veckan.

Frimåndag, slinketisdag, dymmel-
onsdag, skäratorsdag, långafredag, påskalördag.

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIVPåskakäringar.Påskakäringar.

Påskakäringarna foro till Blå-
kulla dymmelonsdag, men när de kommo tillbaka vete
Herren. Jag tänker, det var bara dumt prat alltsamman.
Det var loja, ogudaktiga käringar, som utpekades som
påskakäringar, sådana som de trodde kunde skämma smör.
Ja, de brukade borra in stål i kanten på kärnan för
att skydda sig för dessa käringar. Annars fick de gå
till den de trodde hade skämt smöret och tala väl med
henne, men det var inte alltid de träffade rätt.

440

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Påskäggen.

Påskäggen.

Påskäggen fick de äta, vilken dag
de ville, men de köpte dem ju till påsk och kallade dem
påskägg.

4/41

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Påskdagen.

Påskdagen.

I min barndom skulle de upp på påskamorgon och se när solen gick upp. De tyckte, att hon tirrade rätt, som hon hade dansat. De trodde, hon dansade, för hon var så glad, att Frälsaren var uppstånden. Men det var la med det som med annat, att det bara var ett prat.

2659

Pingst.

Pingst.

Till pingst brukade de bryta
hägge och sätta in i husen. De satte dessa grenar
i taken och över dörrarna och för resten lite var det
passade. De kallade det att "maja". Att de satte löv
i kyrkorna har jag aldrig hört.

För mycket regn under pingsten
var inte bra.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

2659

43. 43

Majstång.

Majstång.

Här i socken minns jag aldrig,
att de ha haft majstång, men uppe i Torsåsa socken
sa' de, att de brukade ha.

2659

Midsommar.

Midsommar.

De brukade plocka alla slags
blommor, löv och allting, vad de fick tag i och bun-
ta ihop till midsommarskvasten, som sedan hängdes
upp och torrades. Den kunde sedan användas som bote-
medel, när kreaturen blevo sjuka.

45-45

2659

Årsindelnigen.

Årsindelnigen.

2659

Årsindelningen.

Årsindelningen

Det är fyra räppar om året.

Räppar.

Den förste börjar juldagen och varar till Frudagen, den andre från Frudagen till midsommar och den tredje räcker från midsommar till Mickelsmässe. Det är den längsta räppen. Den räcker fjorton veckor. Den fjärde och sista räppen sträcker sig från Mickelsmässe till jul.

Veckorna räknas baklänges inom räppen, så att nu är vi i fjortonde veckan i tredje

2659

Y748

räppen. (25 juni).

Januari börjar året

Februari kommer näst

Mars-April ha knopp i håret

Maj och Juni blomma mest

Juli, Augusti och September sköna,

härliga framgå

Men Oktober och November och Decem-

ber äro grå.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

7848

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Brygd.

Brygd.

4949

2659

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Brygd.

Brygd.

Malten mältes hemma i ett litet kar. De slog på vatten och tappade och slog på vatten igen, tills det var mält. Men det måste vara en som kunde mälta, om det skulle bli ordentligt. Sedan torrades det i bastun och därefter maldes det på en handkvarn. Kvällen innan man skulle brygga, skulle det dänkas lite med vatten. Då hade man det i en skäppekittel, och så fick det stå så över natten. Dagen därpå bryggdes det i ett stort kar. På botten i detta var halm och så

några enerisgrenar kors och tvärs däröver. Det kallades "roste". Sen blandades det ihop med varmt vatten på morgonen och så östes det i karet, och sen tappades det upp i en kittel och kokades och skummades. Då det hade blivit svalt lades jäst i, och det fick stå och jäsa. Därefter tappades det på ett kar. Det kallades dricka eller öl.

Sen efteråt brukade de slå ö-
ver karet några spannar vatten och låta det stå ett halvt dygn, innan de tappade av det och gjorde likadant med det, som med ölet. Men det blev sämre än ölet och det kallades bier.

Bier.

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

2659

57.51

Byken.

Byken.

Sen om natten kom pojkarna till flickorna och hjälpte dem att ösa byk, och de for och "fälades" med elden, så det var rent av farligt, att de skulle sätta eld på gården. Något att äta eller dricka fick de aldrig nattetid.